

**JEDINSTVENI STVARNI NASLOV : ZAŠTO NAM JE POTRE-
BAN
VIŠE NEGO IKAD?**

UNIFORM TITLE : WHY DO WE CARE MORE THAN EVER?

Mirna Willer

Sveučilište u Zadru

Odsjek za knjižničarstvo, Zadar

mwiller@unizd.hr

Alenka Šauperl

Filozofska fakulteta

Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko

znanost in knjigarstvo, Ljubljana, Slovenija

Marija Petek

Filozofska fakulteta,

Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko

znanost in knjigarstvo, Ljubljana, Slovenija

Marijana Tomić

Sveučilište u Zadru

Odsjek za knjižničarstvo, Zadar

mtomic@unizd.hr

UDK / UDC 025.3

Istraživanje / Research paper

Primljeno: 1. 3. 2011.

Sažetak

U radu su istraženi teorijski i praktični vidovi upotrebe jedinstvenoga (autori-
ziranoga) stvarnog naslova anonimnih i autorskih djela u hrvatskom i slovenskom
skupnom katalogu. Katalozi u obje države zasnivaju se na istim kataložnim pravilima,

Pravilniku i priručniku za izradbu abecednih kataloga Eve Verona. Skupni katalogi CROLIST (Hrvatska) i COBISS (Slovenija) temelje se na UNIMARC strojnočitljivim formatima za bibliografske i autorizirane podatke. Oba dokumenta nude mogućnost povezivanja izvornog naslova i prijevoda, te naslova djela i njegovih dijelova (npr., cijela trilogija i njezini dijelovi) kad god je to potrebno s obzirom na interese korisnika. Empirijsko istraživanje dvaju kataloga napravljeno 2010. godine pokazuje da u 27,4 posto (CROLIST), odnosno 13,6 posto (COBISS) djela s autorskom odrednicom nedostaje ta poveznica (nema ni polja 300, ni polja 500). Ta poveznica češće nedostaje u anonimnim djelima, i to u 47,3 posto (CROLIST), odnosno 55 posto (COBISS) slučajeva. Taj je podatak prilično obeshrabrujući budući da je jedinstveni (autorizirani) stvarni naslov ključan za okupljanje kataložnih zapisa u svrhu ispunjavanja triju zadataka kataloga: odgovoriti na pitanje posjeduje li knjižnica određenu knjigu (jedinicu građe), koja izdanja određenog djela se nalaze u knjižnici te koja djela određenog autora knjižnica posjeduje. Ti su podaci ključni i za eferbeerizaciju knjižničnih kataloga. Unatoč problemima u bilježenju jedinstvenoga stvarnog naslova u formatima UNIMARC, upotreba polja 500 i nacionalnih kataložnih pravila je iznimno važna.

Ključne riječi: jedinstveni stvarni naslov, autorizirani stvarni naslov, kataložna pravila, Eva Verona, UNIMARC, COMARC, CROLIST, COBISS.SI

Summary

Theoretical and practical aspects of the use of uniform (authorized) title for anonymous works and works by individual authors in the union catalogues of Croatia and Slovenia are examined. Libraries in the two countries use the same cataloguing code, Eva Verona's *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga*. Their union catalogues CROLIST (Croatia) and COBISS (Slovenia) are based on UNIMARC bibliographic and authority formats. The two documents offer possibilities of crossreferencing original titles and translations, entire works and their parts (e.g., parts of and the entire trilogy) whenever that would be convenient for the user. The empirical investigation of the two catalogues performed in 2010 shows that only 27,4 % in (CROLIST) and 13,6 % (COBISS) of works with a known individual author lack this reference. Anonymous works more frequently lack this information: 47,3 % (CROLIST) and 55 % (COBISS). This is rather discouraging since the uniform (authorized) title is essential for bringing cataloguing records together to fulfil three cataloguing functions: to show whether the library has a particular book, which editions of a work, and which works of an author there are in the collection. This information is also essential for frbrization of the library catalogue. Although there are some problems in UNIMARC formats in reporting the original title, the use of the field 500 and of the national cataloguing rules is extremely important.

Keywords: uniform title, authorized title, cataloguing rules, Eva Verona, UNIMARC, COMARC, CROLIST, COBISS.SI

Uvod

Svrha je ovog rada prikazati značajnost jedinstvenoga stvarnog naslova¹ u suvremenim WebPAC-ima, i to ne samo za prijevode anonimnih djela, tj. djela koja se popisuju kao anonimna prema kataložnim pravilima, što je najčešći slučaj u suvremenim katalozima, nego i za djela koja se popisuju pod autorskom odrednicom (pristupnicom). Naglasak se stavlja na ulogu autoriziranih podataka, odnosno ulogu jedinstvenoga stvarnog naslova u katalozima, posebno u sustavima s integriranim bazama podataka bibliografskih i preglednih zapisa.

Korisnici su, naime, pretražujući suvremene kataloge pojedine knjižnice, a posebno skupne kataloge, suočeni s nestrukturiranim podacima o djelima plodnih autora i anonimnim djelima koja se objavljuju u više izdanja, prijevoda, preradbi, na više medija i sl. Jedan je od razloga tomu što se katalozi pretražuju pomoću imena autora ili (jednog od (pre)poznatih) naslova djela ili pomoću ključnih riječi te dobiveni odgovor prikazuje uglavnom samo odgovor na pitanje, tj. konkretan traženi naslov ili, u slučaju pretraživanja po autorovu imenu, sva djela prema kojima je ime u nekom odnosu (ne samo autor, nego i prevoditelj, urednik itd.). Svrha je kataloga, međutim, da osim identifikacije određene tražene jedinice knjižnične građe, okuplja na jednome mjestu jedinice bilo pod imenom autora ili pod naslovom djela kako bi se korisnik upoznao sa svime što knjižnica posjeduje u odnosu na postavljeni upit. Odnosno, kako kaže Elaine Svenonius, “bitan je i određujući cilj sustava organiziranja informacija skupiti informacije koje su u suštini iste i razlikovati ono što nije sasvim isto”.² Da bi se to postiglo, potrebno je ustanoviti jedinstvene oblike ne samo za imena autora, nego i za naslove djela, te ih povezati sa svim varijantnim oblicima koji se javljaju na publikacijama izvornih djela, kao i njihovih prijevoda, preradbi itd. koje knjižnica posjeduje. Konceptualni

---

¹ U radu se zbog usuglašenosti s nazivljem *Pravilnika i priručnika za izradbu abecednih kataloga* koristi izraz *jedinstveni stvarni naslov*, a ne *autorizirani stvarni naslov* izraz koji je uvelo 2. izdanje *Smjernica za pregledne zapise i uputnice* – GARR : Guidelines for authority records and references. 2nd ed. / revised by the IFLA Working Group on GARE Revision. München : K.G. Saur, 2001. Dostupno i na: <http://archive.ifla.org/VII/s13/garr/garr.pdf> [citirano: 2011-02-07]. U sažetku su zadržana oba izraza zbog mogućeg referiranja na tekst. Iz istog je razloga u tekstu zadržan izraz *odrednica*, a ne *pristupnica*.

² Svenonius, Elaine. *Intelektualne osnove organizacije informacija*. Lokve : Benja, 2005. Str. 11.

modeli za bibliografske i autorizirane podatke koje je razvila IFLA – FRBR³ i FRAD⁴ upravo potiču izradu kataloga u kojem se oko identifikacije djela okupljaju izrazi, pojavni oblici i jedinice građe prema kojima se u odnos stavljaju imena kako bi se izrazila vrsta udjela u njihovu kreiranju, realiziranju i postvarenju (stvaratelj, ilustrator, prevoditelj, urednik, tiskar itd.) ili oprimjenju (vlasnik, potpisnik primjerka itd.). Svrha je kataloga osmišljenog prema konceptualnim modelima udovoljavanje potrebama korisnika na bilo kojoj od ove četiri razine okupljanja bibliografskih podataka koje su nadzirane sustavom autoriziranih podataka.

Zašto korisnik na svoj upit dobiva takav, nestrukturirani odziv suvremenih sustava? Jesu li razlog tomu načela odnosno zadaci kataloga izraženi u nacionalnim kataložnim pravilnicima temeljenim na tehnologiji kataloga na listićima i sljedno tomu propisi koji nalažu postupke za izradu određenih vrsta kataložnih jedinica, ograničenja izvornoga strojnočitljivog formata ili njegova prilagodba nacionalnoj praksi, primjena određenoga knjižnično-informacijskog sustava ili pak sama kataložna praksa?

U ovom će se radu analizirati kataložna teorija i njena primjena u praksi na primjeru izrade zapisa u dvama skupnim katalozima – hrvatskom CRO-LIST-u i slovenskom COBISS-u, kako bi se utvrdile mogućnosti za njihovu eferbeerizaciju. Stoga je cilj istraživanja ispitati upotrebu jedinstvenoga stvarnog naslova anonimnih i autorskih djela kao sredstva okupljanja u katalogu.

Navedena dva skupna kataloga osnivaju se načelno na istim kataložnim pravilima, a time i kataložnim načelima, *Pravilniku i priručniku za izradbu abecednih kataloga* Eve Verona,⁵ IFLA-inom UNIMARC formatu kao osnovi za nacionalni format, ali različitih informacijskih sustava i djelomice različite kataložne prakse. Istraživanje koje su Willer i Tomić provele o kataložnim

---

³ Uvjeti za funkcionalnost bibliografskih zapisa : završni izvještaj / IFLA-ina Studijska skupina za uvjete za funkcionalnost bibliografskih zapisa. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004.

⁴ Uvjeti za funkcionalnost autoriziranih podataka : konceptualni model / uredio Glenn E. Patton ; IFLA-ina Radna skupina za Uvjete za funkcionalnost i obrojčivanje autoriziranih zapisa (FRANAR), završni izvještaj prosinac 2008. ; odobrili stalni odbori IFLA-ine Sekcije za katalogizaciju i Sekcije za klasifikaciju i indeksiranje, ožujak 2009. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2010.

⁵ Verona, E. *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga*. Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1983-1986. Dio 1: Odrednice i redalice. 2. izmijenjeno izd. 1986.; Dio 2: Kataložni opis. 1983.

pravilima i praksama u nacionalnim knjižnicama zemalja jugoistočne Europe ukazuje da unatoč formalnoj primjeni istoga kataložnog pravilnika “sama praksa pokazuje svjestan odmak od tih pravila uslijed pojava nove vrste građe, te primjene određenih strojnočitljivih standarda i knjižničnih softvera”, pri čemu su sami voditelji odjela za katalogizaciju “prepoznali [...] raskol između pravilnika i same prakse te upotrebe različitih rješenja čak unutar iste ustanove”.⁶ U odnosu na izbor i oblik jedinstvenih odrednica uočena je ujednačenost primjene pravila zajedničkog Pravilnika.⁷

U idućem će se poglavlju prvo ukratko opisati međunarodna načela, njihova provedba u Pravilniku kako bi se prikazala teorijska podloga za postojeću praksu, implementacija rješenja Pravilnika u formatima UNIMARC za bibliografske i pregledne zapise, te na jednom reprezentativnom primjeru ukazati na funkcionalnost informacijskih sustava CROLIST i COBISS.SI. Zatim će se prikazati istraživanje upotrebe jedinstvenoga stvarnog naslova za anonimna i autorska djela pojedinačno te usporedno u oba skupna kataloga. U zaključnom će se dijelu rada donijeti određene preporuke u odnosu na kataložnu praksu i mogućnosti korištenja postojećih zapisa u svrhu eferbeeriziranog prikaza podataka putem WebPAC kataloga u dijelu primjene jedinstvenoga stvarnog naslova djela kao sredstva okupljanja.

Načela i zadaci kataloga: okupljanje kao zadatak jedinstvenoga stvarnog naslova

Načela prihvaćena na Međunarodnoj konferenciji o načelima katalogizacije u Parizu 1961.⁸ propisuju da svaku knjigu u katalogu mora zastupati najmanje jedna kataložna jedinica. Budući da to najčešće nije dovoljno kako bi

---

⁶ Willer, Mirna; Marijana Tomić. Kataložna pravila i praksa u zemljama jugoistočne Europe : istraživanje stanja u odnosu na suvremene trendove u području bibliografske kontrole. // Organizacija znanja 14, 4(2009), 153; vidjeti i 155.

⁷ Isto, 154. Rezultati ankete upućuju na primjenu pravila za izbor oblika jedinstvenih odrednica bez izričitog specificiranja radi se li o oblicima imena/naziva ili/i stvarnim naslovima.

⁸ Načela prihvaćena na Međunarodnoj konferenciji o načelima katalogizacije, Pariz, listopad 1961. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 7, 3/4(1961), 171-176.

se ostvarila sva tri zadatka kataloga,⁹ u odjeljku 3. *Ustrojstvo kataloga* Načela propisuju upotrebu više od jedne kataložne jedinice za svaku knjigu kad je “to god potrebno s obzirom na interese korisnika ili na osobine knjige”, između ostaloga u slučaju kad knjiga sadrži djelo poznato pod različitim stvarnim naslovima (3.25). U komentiranom izdanju *Pariških načela* Eva Verona ističe da, premda tekst u odjeljku 3.25 nije posve jasan, on se može interpretirati u smislu primjene na “(a) djela koja su objavljena u više izdanja pod različitim stvarnim naslovima (uključujući izdanja na izvornom jeziku, preradbe, prijevode itd.); (b) knjige koje imaju više različitih stvarnih naslova ili su poznate i po izrazitom dijelu glavnoga stvarnog naslova; (c) djela općenito poznata po stvarnom naslovu pod kojim su navođena u referentnim publikacijama a koji se razlikuje od naslova (naslovâ) pod kojim je djelo objavljeno”. Iz istog razloga, Verona dalje komentira da se odjeljak može interpretirati u smislu primjene ne samo “na izdanja anonimnih djela, nego i na izdanja djela koja se unose pod autorskom ili formalnom odrednicom”, te upućuje na bilješku pod crtom 2¹⁰ odjeljka 6.1 te na daljnja objašnjenja i primjere u komentarima uz odjeljke 11.2 i 11.3.¹¹

U daljnjoj provedbi ustrojstva kataloga, odjeljak 6. *Zadatak različitih kataložnih jedinica* propisuje zadatak glavne kataložne jedinice u 6.1. Taj je zadatak da glavna kataložna jedinica zastupa djela pod imenima autora, dok za djela uvrštena pod stvarnim naslovom glavna kataložna jedinica može biti “*ili* pod stvarnim naslovom kako je tiskan u knjizi, sa sporednim kataložnim jedinicama pod jedinstvenim stvarnim naslovom, *ili* pod jedinstvenim stvarnim naslovom, sa sporednim kataložnim jedinicama ili uputnicama pod ostalim stvarnim naslovima.” U izravnom se nastavku toga pravila kaže se da se “[p]otonja [...] praksa preporučuje za katalogiziranje dobro poznatih djela, osobito

⁹ Odjeljak 2. Zadaci kataloga nalaže da bi “katalog [...] morao biti korisno sredstvo da se utvrdi: 2.1 da li knjižnica posjeduje određenu knjigu [...]; 2.2 a) koja djela određenog autora i b) koja izdanja određenog djela postoje u knjižnici”. Premda se na konferenciji inzistiralo da su zadaci 2.2 a) i b) jedan zadatak, kasnije je taj stav napušten, te da ispravna interpretacija Načela podrazumijeva izradu kataloga koji će udovoljiti svima trima zadacima iznesenim u odjeljcima 2.1. i 2.2. Vidjeti: Statement of Principles adopted at the International Conference on Cataloguing Principles, Paris, October, 1961. Annotated ed. with commentary and examples by Eva Verona assisted by Franz Georg Kaltwasser, P. R. Lewis, Roger Pierrot. London : IFLA Committee on Cataloguing, 1971. Str. 7-8.

¹⁰ Bilješka pod crtom 2 izvornika je u hrvatskom prijevodu bilješka pod crtom 3, jer se u bilješci 2 objašnjava čitatelju prijevoda upotreba izraza *jedinstvena glava* umjesto *standardna glava*, čime je poremećen njihov izvorni redosljed. U ovom se tekstu prati redosljed bilježaka izvornika.

¹¹ Statement of Principles adopted at the International Conference on Cataloguing Principles, Paris, October, 1961. Annotated ed. Nav. dj., str. 14.

onih koja su poznata pod uobičajenim stvarnim naslovima”, dok se u bilješki pod crtom 2 ta praksa preporuča za obje vrste autorskih odrednica (osobnih i korporativnih), “slaganje kataložnih jedinica pod ma kojom određenom autorskom glavom”. Premda se ovdje više ne spominje i formalna odrednica, Verona u komentaru uz odjeljak 11.3 zaključuje da nema razloga da se takva praksa ne preporuča i za formalne odrednice kako je komentirano uz 3.25, što jest i propisano *Yug* pravilnikom. *Yug* se odnosi na prvo izdanje prvog dijela *Pravilnika i priručnika za izradbu abecednih kataloga iz 1970*.¹²

Za promatrani je slučaj izrade sporedne kataložne jedinice ili uputnice za odrednicu autor/naslov značajan komentar uz odjeljak 11.3 *Jedinstvena glava* [i. e., odrednica] [...] za djela koja se uvrštavaju pod stvarnim naslovom. Ovdje se poziva na bilješku pod crtom 2 uz odjeljak 6.1, te navode primjeri redanja pod stvarnom odrednicom ili odrednicom autor/naslov za anonimna djela i djela individualnog autora slijedom metode jedan (glavna kataložna jedinica zastupa stvarni naslov preuzet s predloška) i metode dva (glavna kataložna jedinica zastupa jedinstveni stvarni naslov). Sporedne kataložne jedinice ili uputnice zastupaju oblike odrednica koji nisu navedeni u glavnoj kataložnoj jedinici.¹³

Promotrimo kako u *Pravilniku i priručniku za izradbu abecednih kataloga* Eva Verona rješava postupak prema jedinstvenim stvarnim naslovima i potrebi izrade određenih vrsta kataložnih jedinica. Verona u *Pravilniku* zastupa prvu metodu, tj. uvrštavanje glavne kataložne jedinice pod stvarnim naslovom kako je tiskan u knjizi, sa sporednim kataložnim jedinicama ili općim uputnicama pod jedinstvenim stvarnim naslovom.

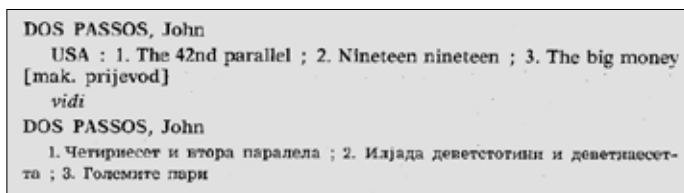
U Uvodnim napomenama uz poglavlje II.5. Anonime publikacije objašnjava se da se propisi odnose na anonimne publikacije i one kojima je autor poznat. Naime, propisi se odnose na publikacije s kojima se postupa kao s anonimnima i na izradu kataložnih jedinica za publikacije koje se u abecedni katalog uvrštavaju pod ma koju autorsku odrednicu kako bi se olakšalo pronalaženje određene publikacije ili određenog djela. Čl. 16/1 propisuje izradu opće uputnice za jedinstveni (izvorni ili uobičajeni) stvarni naslov kad je u pitanju prijevod anonimnoga djela, a sporednu kataložnu jedinicu kad je u pitanju novo izdanje, dok 16/2 propisuje isti postupak za publikaciju pod autorskom odrednicom, koja bi “pod istom odrednicom zastupala jedinstveni stvarni naslov djela [...] samo kad se to smatra za korisno s obzirom na značenje autora i djela i na potrebe korisnika kataloga”. Ovime Verona u *Pravilniku*

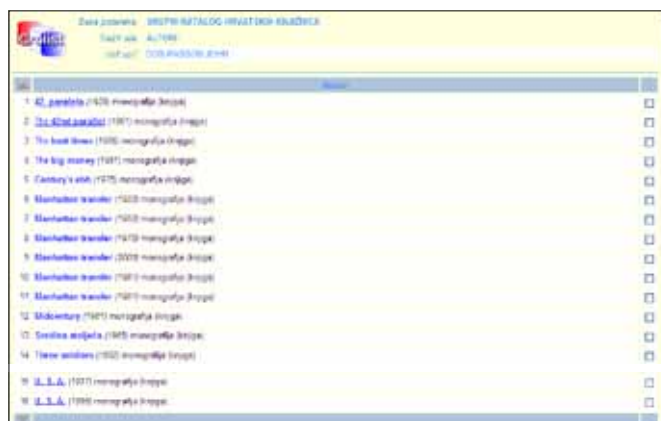
¹² Isto, str. 110.

¹³ Isto, str. 110-112.

provodi preporuku *Pariških načela* vezujući je uz udovoljavanje prepoznatih potreba korisnika kataloga, ali izrijeckom ne navodi formalne odrednice koje spominje u svojim komentarima uz odjeljke 3.25 i 11.3. U primjeru 2 čl. 17/1 o izboru jedinstvenoga stvarnog naslova provodi se to pravilo uz navođenje stvarnih naslova prijevoda djela F. M. Dostojevskoga *Besy* uz sljedeće objašnjenje: “Budući da se ovaj autor mnogo prevodi i mnogo čita, potrebno je da se za svaki prijevod izradi opća uputnica koja će u nizu kataložnih jedinica pod imenom Dostojevskoga zastupati jedinstveni stvarni naslov ‘Besy’.” Opće će uputnice, dakle, pod imenom Dostojevskoga i jedinstvenoga stvarnoga naslova određenog djela okupljati sve njegove prijevode. Član 251/4 Opće uputnice propisuje sadržaj i redoslijed navođenja elemenata na općoj uputnici, a za primjer je naveden makedonski prijevod trilogije *USA* Johna Dos Passosa (Slika 1).

Slika 1. Opća uputnica za jedinstveni stvarni naslov trilogije Johna Dos Passosa¹⁴

Slika 2. Rezultati pretraživanja Skupnog kataloga CROLIST za autora Dos Passosa

¹⁴ Preuzeto iz: Verona, E. Nav. dj., Dio 2. Str. 603.

Pretražimo prvo hrvatski skupni katalog CROLIST¹⁵: na upit Dos Passos, dobivamo odgovor da u katalogu ima šesnaest naslova (zanemarit ćemo dvije predmetnice na temu Dos Passos). Stvarni su naslovi poredani abecedno s time da im prethode naslovi s početnim brojevanim oznakama (Slika 2).

Prvo navedena jedinica je hrvatski prijevod, a druga izvornik prvoga dijela trilogije, dok su petnaesta i šesnaesta jedinica izvornik i hrvatski prijevod trilogije. U oba je slučaja “sretna okolnost” da su okupljeni na jednom mjestu prvi dio trilogije koji počinje brojevanom oznakom – *42. paralela* i *[The] 42nd parallel*,¹⁶ te isti naslovi trilogije budući da je u hrvatskome prijevodu zadržan oblik izvornoga naslova – *U. S. A.*

Međutim, rezultat pretraživanja pod USA je nezadovoljavajući (nije pronađeno ovo Dos Passosovo djelo) kao i pod U.S.A., ali pod U. S. A. (s razmacima) nalazimo dvije navedene jedinice. Da knjižnica posjeduje prvi dio trilogije i to u izvorniku i prijevodu, korisnik će doznati samo ako pretražuje pod pojedinačnim naslovima za svaku publikaciju ili ako odabere hipertekstualnu vezu na imenu autora, podržanu u CROLIST-u bazom podataka preglednih zapisa integriranom s bazom bibliografskih zapisa (Slika 3).

Slika 3. Zapis za izvorno djelo Dos Passosa i hipertekstualna veza na imenu autora

UNIMARC format za bibliografske i pregledne zapise podržava mogućnost unosa jedinstvenoga stvarnog naslova (polje 500 odnosno 230) te njihovo međusobno povezivanje (potpolje \$3 Broj zapisa pregledne kataložne jedinice),

¹⁵ CROLIST Skupni katalog [citirano: 2010-12-14]. Dostupno na: <http://opak.crolib.hr/>

¹⁶ Samo je u zapisu hrvatskog prijevoda izrađena dodatna odrednica na razriješeni oblik glavnoga stvarnog naslova (polje 532 formata UNIMARC): Četrdeset druga paralela, pod kojim je moguće pretražiti i dobiti zapis. U zapisu izvornika ne postoji to polje za dodatnu odrednicu za: *The forty-second parallel*.

što je i primijenjeno u integriranom sustavu CROLIST. Dva promatrana hrvatska prijevoda pokazuju ne samo odmak od moguće provedbe člana Pravilnika, nego i različitu praksu (unutar iste ustanove?¹⁷): prvi naslov, *42. paralela* rezultat je retrospektivne konverzije (podatak u lokalnom polju 991), zapis ne sadrži polje 500 niti vezu prema mogućem autoriziranom zapisu za taj dio trilogije (potpolje \$3), ali ni polje 300 Opća napomena u kojem je propisano da se unosi podatak o prijevodu djela. Isti je slučaj s drugim naslovom, *U. S. A.*, osim što taj zapis u polju 300¹⁸ navodi naslov izvornika: Prijevod djela: U.S.A. (bez razmaka!). Dakle, ako bismo pokušali strojno izlučiti jedinstveni stvarni naslov specifikacijom: preuzmi tekst iz polja 300 u kojem je sadržaj “Prijevod djela:#”, taj se sadržaj ne može deduplicirati, odnosno strojno “spojiti” s naslovom izvornika u svrhu okupljanja.

Sl.	Autor	Naslov	Vrata gradiva	Jezik	Leto	Dostupnost zaloge	E-obzlog
1	Dos Passos, John, 1896-1970	Marshall transfer : roman jednog grada	roman	srp	1952	28 (200000) - na dnu	
2	Dos Passos, John	Most likely to succeed	knjiga	eng	1955	28 (200000) - na dnu	
3	Dos Passos, John, 1896-1970	The big money	roman	eng	2000	28 (200000) - na dnu	
4	Dos Passos, John	Three soldiers	knjiga	eng	1950	28 (200000) - na dnu	
5	Dos Passos, John	Nineteen nineteen	knjiga	eng	1933	28 (200000) - na dnu	
6	Dos Passos, John	Three soldiers	knjiga	eng	1932	28 (200000) - na dnu	
7		The Fourteenth Chronicle : Letters and diaries of John Dos Passos	knjiga	eng	1973	28 (200000) - na dnu	
8	Dos Passos, John, 1896-1970	Travel books and other writings 1916-1941	razno literarno vrste	eng	2003	28 (200000) - na dnu	
9	Dos Passos, John, 1896-1970	U.S.A.	roman	eng	1933	28 (200000) - na dnu	
10	Dos Passos, John, 1896-1970	U.S.A.	roman	eng	1956	28 (200000) - na dnu	

Slika 4. Rezultati pretraživanja Skupnog kataloga COBISS.SI za autora Dos Passosa

¹⁷ U oba se zapisa u polju 801 Izvor podataka javlja NSK (Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu), s time da je u prvom zapisu NSK izradila izvorni zapis, dok je u drugom naznačeno da ga je preradila, a da je izvorni zapis izradila Sveučilišna knjižnica Rijeka. Kako u skupnom katalogu ne postoji podatak da NSK posjeduje tu drugu jedinicu (mjesna signatura odnosno veza prema podacima o posjedovanju) jer NSK ne sudjeluje u skupnom katalogu CROLIST od 2006., ne može se u ovom slučaju zaključiti radi li se o različitoj praksi unutar iste ili između različitih knjižnica.

¹⁸ Polje 300 Opća napomena koristilo se za unošenje ove vrste bibliografskih podataka, dok nije djelomično te ovisno o praksi pojedinih knjižnica zamijenjeno specifičnom napomenom 304 Napomene o stvarnom naslovu i podacima o odgovornosti. U ovom se istraživanju uzelo u obzir samo polje 300.

Pretraživanjem u COBISS-u,¹⁹ slovenskom skupnom katalogu u koji je uključeno gotovo 400 knjižnica i koji sadrži 4 milijuna kataložnih zapisa, za autora Johna Dos Passosa dobivamo 57 zapisa na raznim jezicima (engleskom, talijanskom, mađarskom, hrvatskom i makedonskom) (Slika 4).

Slika 4 prikazuje da su zapisi svrstani po identifikacijskom broju, koji nema informativne uloge. Ako se svrstavanje promijeni na naslov, rezultat je sličan onome, što se vidi u hrvatskom skupnom katalogu. Među prvih deset pronađemo i prvi dio trilogije ZDA, Dvainštrideseti vzporednik (Slika 5). Sreća je da naslov prvog dijela počinje s D i tako se pojavljuje na početku popisa, jer je Z predzadnji znak po abecednom redanju. Pretraživanje po naslovu ZDA, što je slovenski prijevod za U. S. A., vraća preko 1700 kataložnih zapisa pa je nužno pretraživanje suziti s imenom autora. U tom slučaju pronađemo samo tri značajna zapisa (Slika 6).

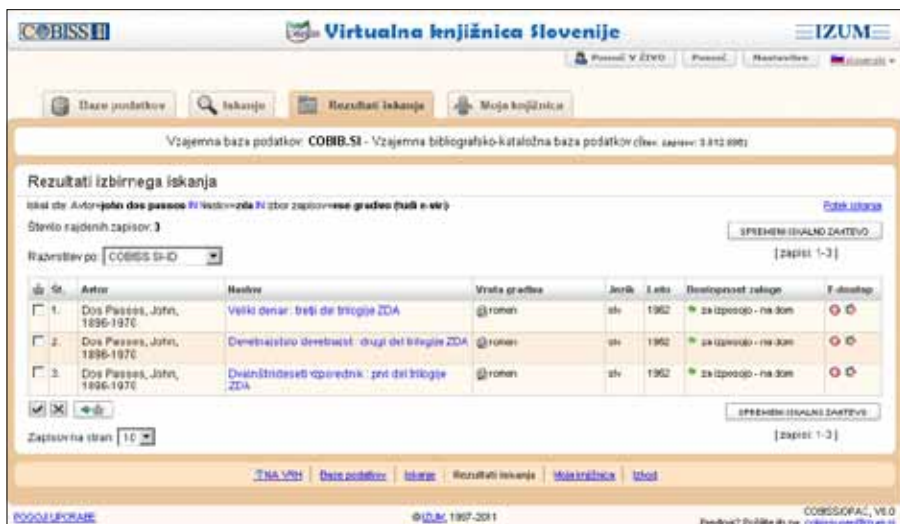
Št.	Avtor	Naslov	Vrsta gradiva	Jezik	Leto
1.	DOS PASSOS, John	1919 : second in the trilogy U.S.A.	roman	eng	1979
2.	Dos Passos, John, 1896-1970	42. paralela	roman	slv	1939
3.	Dos PASSOS, John	Century's ebb : the thirteenth chronicle	roman	eng	1975
4.	Dos Pasos, Džon Dos Passos, John	Četirideset i vtora paralela : I	učbenik	mac	1979
5.	Passos, John Dos	Četirideset i vtora paralela.I	knjiga	mac	1979
6.	Dos Passos, John, 1896-1970	Devetnajststo devetnajst : drugi del trilogije ZDA	roman	slv	1962
7.		Dos Passos : a collection of critical essays	knjiga	eng	1974
8.	Dos Passos, John, 1896-1970	Dvainštrideseti vzporednik : prvi del trilogije ZDA	roman	slv	1962
9.	Passos, John Dos	Golemite pari : III	knjiga	mac	1980
10.	Dos Pasos, Džon Dos Passos, John	Golemite pari : III	učbenik	mac	1979

Slika 5. Rezultati pretraživanja Skupnog kataloga COBISS.SI za autora Dos Passosa: popis svrstan po naslovu djela, prikaz 10 od ukupno 57 djela

Zbog velikog broja zapisa za ta djela i pretraživanje s naslovom U.S.A. je uspješno. Korisnik nešto pronađe, može biti informiran i čak doći do građe, ali ne može znati da informacija nije potpuna. Uspjeh ovog pretraživanja može se pripisati katalogizatorima, koji su bili svjesni mogućnosti različitog zapisa ove skraćenice. To im omogućuje polje 540 Dodatni stvarni naslov koji daje katalogizator u formatu COMARC odnosno UNIMARC. Izvorno djelo U.S.A. na engleskom jeziku javlja se kao samostalan rad sedam puta, a samo

¹⁹ COBISS.SI Kooperativni online bibliografski sistemi in servisi [citirano: 2011-02-07]. Dostupno na: <http://cobiss.izum.si/>

jednom bez informacije da je to trilogija. Preostalih šest kataložnih zapisa ima informaciju o tri podređena dijela ili u podnaslovu ili u napomenama. Problem je veći kod pojedinačnih dijelova trilogije koji su izašli samostalno. Sedam od deset kataložnih zapisa nema uputu na jedinstveni stvarni naslov.

Slika 6. Rezultat pretraživanja u COBISS.SI po autoru Dos Passos i stvarnom naslovu ZDA

Naš primjer pokazuje da se i bez Veroninog pravila za izradu sporednih kataložnih jedinica ili uputnica pod jedinstvenim stvarnim naslovom kod plodnih autora s mnogo prijevoda može doći do rezultata, ali samo pod sretnim okolnostima:

1. jedna je sretna okolnost, da je baza još mala, pa se može na jednom ekranu vidjeti sve pronađene jedinice (CROLIST);
2. druga je sretna okolnost, da je baza tako velika, da se može nešto naći bez obzira na sadržaj upita ili podatke u kataložnom zapisu (COBISS.SI).
3. Pitanje je sada, jesmo li kao stručni katalogizatori zadovoljni takvim rezultatom. Ako bi se Veronino pravilo poštivalo, u svakom slučaju korisnik bi došao do potpunih informacija;
4. svi bi se Dos Passosovi radovi našli pod njegovom imenom (to je i sada slučaj u oba sustava),

5. sva bi se pojedinačna djela s naslovom USA našla tim pretraživanjem, bez obzira na zapis na naslovnoj stranici (USA, U.S.A. ili U. S. A.) (to sada nije slučaj ni u jednom od dva promatrana sustava).

Povezanost naslova trilogije s njenim dijelovima bilo bi također potrebno prikazati korisniku, što, uostalom, Pravilnik i propisuje u čl. 17/8: “Ako se sastavni dio nekoga dijela često izdaje kao samostalna publikacija ili je uopće poznat po vlastitom stvarnom naslovu, kao jedinstveni stvarni naslov uzima se izvorni ili uobičajeni stvarni naslov toga sastavnog dijela. Tako se postupa s poznatim zbirkama priča [...] (npr. H. Ch. Andersen, Eventyr or historier; [...]), s ciklusima romana (H. Balzac, Scènes de la vie privée; [...]), s dijelovima Svetog pisma [...]. Zbog lakšeg snalaženja u abecednom katalogu treba za jedinstveni stvarni naslov čitavoga djela izraditi pregledni listić i na njemu navesti jedinstvene stvarne naslove sastavnih dijelova koji se u obliku samostalnih publikacija nalaze u biblioteci.” UNIMARC format za pregledne zapise omogućuje bilježenje takvog odnosa upotrebom unakrsnih uputnica polja bloka 5-- Blok podataka o unakrsnim uputnicama, ali bez navođenja vrste odnosno vrijednosti veze, u promatranom slučaju cjelina/dio.

Razmotrimo dodatno još i propise Pravilnika za postupanje s jedinstvenim stvarnim naslovima u navedenim članovima u odnosu na vrste kataložnih jedinica koje trebaju udovoljiti drugom zadatku kataloga, tj. “za određeno djelo dati pregled svih njegovih izdanja, prijevoda, preradbi i sl., što ih biblioteka posjeduje”.²⁰ Pravilnik propisuje opće uputnice za jedinstveni stvarni naslov za prijevode samostalnih djela (primjer za trilogiju Dos Passosa) čime ta vrsta uputnice preuzima zadatak okupljanja podataka o izvorniku, a *pregledne kataložne jedinice* za sastavne dijelove nekog djela. Koje zadatke, dakle, Pravilnik propisuje za opće uputnice, a koje za pregledne kataložne jedinice? Zadatak opće uputnice jest da udovoljava drugom i prvom zadatku abecednog kataloga (nadomješta sporedne kataložne jedinice), što pokazuje i navedno pravilo²¹ i primjer. Zadatak pregledne kataložne jedinice (listića) nije, međutim, naveden u Uvodnom poglavlju Dijela I uza zadatke ostalih kataložnih jedinica, ali se može isčitati iz definicije, također u Dijelu I, te iz člana 253 Pregledna kataložna jedinica (pregledni listić), koji ima privremeni karakter, u Dijelu II. U definiciji se kaže da je to “listić koji se u abecedni katalog uvrštava ispred neke skupine kataložnih jedinica s istom odrednicom, a korisnika upozorava na neke podatke što ih kataložne jedinice određene skupine najčešće ne sadrže.” Kao primjeri navode se slučajevi s imenima individualnih i korporativnih

---

²⁰ Verona, E. Nav. dj., Dio I. Str. 13.

²¹ Isto. Str. 16.

autora, te “na priče koje sadrži neka zbirka priča, a izišle su i samostalno, i dr.”²² Član 253, međutim, propisuje pregledne kataložne jedinice samo za imena osoba i nazive korporativnih tijela. Dakle, problem jedinstvenih stvarnih naslova djela, bilo anonimnih djela ili onih koja potpadaju pod autorsku ili čak formalnu odrednicu u katalogu na listićima Pravidnik ostavlja općim uputnicama, dok za sastavne dijelove nekog djela koje se često izdaje propisana je pregledna kataložna jedinica.

UNIMARC format za pregledne zapise propisuje označitelje zapisa za autorske i stvarne odrednice, te, između ostalog, i za odrednicu autor/naslov. Polje 240 Ime/Stvarni naslov, te odgovarajuća polja za neusvojeni i srodni oblik (440 i 540²³), međutim, polje 240 nema jednoznačnu usporednu odrednicu u formatu za bibliografske zapise, nego se navodi kao usporedno uz polja bloka 4-- Bloka za povezivanje zapisa²⁴ i 604 Ime/Stvarni naslov kao predmetna odrednica s ugrađenim poljima za jedinstvene oblike imena autora (7--) i naslova (500), te pojedinačno navedena polja bloka 7-- i polje 500. Očito da ni formati UNIMARC nisu do kraja riješili problem bilježenja koncepta autor/naslov.

Praksa, međutim, zahtijeva određena rješenja te izvjesnu interpretaciju standarda, ali i kataložnog pravilnika radi implementacije u strojnočitljivom katalogu. Pri tome je potrebno naći rješenje kako, s jedne strane, postupiti s propisima pravilnika oko izrade određenih vrsta kataložnih jedinica, a tako i s druge strane, u okviru knjižnično-informacijskog sustava koji primjenjuje određene strojnočitljive formate, i načelima oblikovanja baza podataka. CRO-LIST skupni katalog, kao što je već spomenuto, temelji se na integriranim bazama podataka za bibliografske i pregledne zapise, pri čemu upit pretraživanja za imena autora konzultira prvo bazu s preglednim zapisima, dok za stvarne naslove konzultira bibliografsku bazu. Razlog za ovo posljednje jest što su u bibliografskoj bazi navedene sve vrste stvarnih naslova, pa tako i

²² Isto. Str. 385.

²³ Vidjeti primjer 1 uz polje 440 (240 ##\$1200#1\$aShakespeare, \$bWilliam, \$f1564-1616\$1230##\$a Hamlet i neusvojeni oblik 440 ##\$1200#1\$aShakespeare, \$bWilliam, \$f1564-1616\$1230##\$a Tragedy of Hamlet, Prince of Denmark), te primjer 4 uz polje 540 za pojedine romane/priče, tj., dijelove Gorkijeve Автобиографические повести (skupnoga stvarnog naslova) u: UNIMARC manual : authorities format / edited by Mirna Willer. 3rd ed. München : K. G. Saur, 2009.

²⁴ Uputom na polja bloka 4-- ukazuje se na mogućnost ugradnje 7-- i 500 u bilo koje od polja toga bloka, dakle mogućnost iskazivanja najrazličitijih vrsta veza, ovisno o primjeni formata u okviru određene nacionalne kataložne tradicije. U hrvatskoj se primjeni formata UNIMARC za bibliografske podatke koristi polje 451 (o kojem će biti riječi) s ugrađenim poljima 700 i 500, ali ne i povezano s njim polje 240. U slovenskoj se praksi ne koriste navedena polja.

jedinstveni stvarni naslov čiji jedinstveni oblik, a time zadatak okupljanja, nadzire pregledni zapis.²⁵ Zanimljivo je, da se pretraživanje ne vrši na isti način u COBISS-u, koji ima bazu osobnih imena i korporativnih naziva CONOR.²⁶ Po objašnjenju kolega iz IZUM-a, pretraživanje se ne vrši prvo u bazi s preglednim zapisima, nego u bibliografskoj bazi. Samo u onim slučajevima gdje je bibliografski zapis povezan s preglednim (kao u primjeru Dos Passosa), pretraživanje se automatski vrši i po varijantnim oblicima imena iz baze s preglednim zapisima, što se može vidjeti u ispisu primjera 4 i 10 na Slici 5. Smatramo da se upravo u okviru baze podataka s preglednim kataložnim jedinicama treba reinterpretirati pravilo o općim uputnicama, tj. izraditi pregledni zapis za jedinstveni stvarni naslov s odgovarajućim varijantnim i srodnim oblicima, čime se zadatak opće uputnice prenosi iz bibliografske baze u bazu zapisa preglednih kataložnih jedinica.

Razmotrimo također i koncept djela i njegove preradbe i onoga što se prema Pravilniku smatra novim izdanjem djela. FRBR detaljno opisuje odnose između djela²⁷ budući da oni dobivaju na značenju u suvremenom multi- i intermedijalnom nakladničkom okruženju, a koje je potrebno prikazati korisniku u WebPAC-ima. Prema Svenonius, katalog te odnose treba prikazati zadatkom kretanja,²⁸ odnosno katalog mora omogućiti taj postupak korisnika uz četiri navedena u studiji FRBR: pronalaženje, identifikacija, odabir i dobivanje. Pravilnik se u čl. 31 bavi preradbama i novim izdanjima djela te propisuje izradu sporedne kataložne jedinice na kojoj je potrebno navesti i jedinstveni stvarni naslov djela. Zadatak sporedne kataložne jedinice i u ovom bi slučaju preuzeo pregledni zapis formata UNIMARC kako bi se na jednom mjestu okupila djela i sve njegove preradbe itd., bilo da su ta djela anonimna ili da potpadaju pod autorske odrednice. U primjeni formata UNIMARC, jedno od polja za prikaz takvih odnosa je polje 451 Novo izdanje u istom mediju, međutim, kako se to polje koristi samo u skupnom katalogu CROLIST, ali ne i u COBISS.SI, te smo ovakve slučajeve u uvom istraživanju isključili iz analize, uz prijedlog te teme za zasebno istraživanje.

---

²⁵ Rajter, Željko. CROLIST WWW OPAC. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 1/2, 43(2000), 110-111. U članku se, međutim, ne spominje pretraživanje jedinstvenoga stvarnog naslova. Podatak je dobiven usmeno od autora.

²⁶ CONOR.SI – Normativna datoteka osebnih in korporativnih imen [citirano: 2011-02-07]. Dostupno na: <http://cobiss5.izum.si/scripts/cobiss?ukaz=BASP&bno=509&id=1103537770545760>

²⁷ Svakako treba spomenuti i odnose između izraza, pojava oblika itd. opisanih u studiji FRBR, o kojima se ovdje dalje ne raspravlja.

²⁸ Svenonius, Elaine. Nav. dj. Str. 20.

Zaključno: Što je bio cilj ove analize zadataka kataloga, određenih članova katalognog pravilnika te jednog primjera hrvatske i slovenske prakse? Upozorenjem na potrebu primjene čl. 16/2 Pravilnika željeli bismo postići sljedeće: pod naslovom hrvatskog prijevoda pronaći sva izdanja Dos Passosove trilogije u hrvatskom sustavu, a pod slovenskim naslovom sva izdanja te trilogije u slovenskom sustavu. Budući da u slovenskom skupnom katalogu ima značajno više naslova nego u hrvatskom, predlaže se na sljedeći način mogući eferbeerizirani prikaz u sustavu COBISS.SI (Slika 7):

<p>DOS PASSOS, John ZDA [trilogija] <i>Glej</i> Angleško</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. U.S.A. / by John Dos Passos ; illustrated by Reginald Marsh. - Boston : Houghton Mifflin, cop. 1974. - XVI, 494 str. : ilustr. ; 22 cm 2. U.S.A. / John Dos Passos. - Harmondsworth : Penguin Books, 1966 (printed in Great Britain). - 1184 str. ; 18 cm. - (Penguin Modern Classics ; 2418) 3. U.S.A. / John Dos Passos. - Reissued. - Harmondsworth : Penguin, 1973. - 1184 str. ; 18 cm. - (Penguin modern classics) 4. U.S.A. / John Dos Passos. - Reprinted. - Harmondsworth : Penguin, 1978. - 1184 str. ; 18 cm. - (Penguin modern classics) 5. U.S.A. / John Dos Passos. - Reissued. - Harmondsworth, Middlesex : Penguin, 1986. - 1184 str. ; 18 cm. - (Penguin modern classics) <p>Hrvaško</p> <ol style="list-style-type: none"> 6. U. S. A. Trilogija / John Dos Passos ; [prijevod s engleskog Novak Simić ... [et al.]. - Rijeka : "Otokar Keršovani", 1956. - 2 zv. (1493 str.) ; 18 cm + avt. sl. - (Biblioteka svjetskih romana ; 5, 6) <p><i>Glej tudi</i></p> <p>Dvainštirideseti vzporednik [prvi del trilogije]</p> <p>Angleško</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. The 42nd parallel / John dos Passos ; illustrated by Reginald Marsh. - Cardinal ed., 1st printing. - New York : Pocket books, 1952. - 467 str. ; 18 cm Delo je prvi del trilogije U.S.A. 2. The 42nd parallel : first in the trilogy U.S.A / John Dos Passos ; illustrated by Reginald Marsh ; with an introduction by Alfred Kazin. - New York ; Scarborough : New American Library, 1969. - XXIV, 415str. : ilustr. ; 18 cm. - (A Signet classic ; CW 648) <p>Hrvaško</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. 42. paralela / John dos Passos ; s engleskoga preveo Iso Velikanović. - Zagreb : Hrvatska književna naklada, 1939. - 2 zv.(256, 267 str.) ; 19 cm. - (Biblioteka odabranih romana iz svjetske književnosti ; 5,6) <p>Makedonsko</p> <ol style="list-style-type: none"> 4. Četirieset i vtora paralela : I / Džon Dos Pasos ; [prevod od engleski Ekaterina Babamova] ; likovno grafičko oblikovanje Kosta Bojadžievski. - Skopje : "Makedonska kniga" : "Kultura" : "Misla" : "Naša kniga", 1979 (Skopje : "Nova Makedonija"). - 386 str. ; 20 sm. - (Stranski i jugoslovenski avtor) Prevod na deloto: The 42 nd Parallel / John Dos Passos. - Podnaslovot ukažuva deka e deloto del od trilogijata "SAD" od istoimeniot avtor. - Tiraž 2000.The big money / John Dos Passos. - 1st Mariner Books ed. - Boston (MA) : Houghton Mifflin, 2000. - XIV, 448 str. ; 21 cm <p>Slovensko</p> <ol style="list-style-type: none"> 5. Dvainštirideseti vzporednik : prvi del trilogije ZDA / John Dos Passos ; [prevedel Boris Verbič]. - Ljubljana : Državna založba Slovenije, 1962 (Ljubljana : Blasnikova tiskarna). - 388 str. ; 20 cm. - (Moderni roman) <p>Devetnajsto devetnajst [drugi del trilogije]</p> <p>...</p>
--

Slika 7. Hipotetski eferbeerizirani prikaz Dos Passosove trilogije u slovenskom WebPAC-u

Ciljevi istraživanja, uzorak i metoda te rezultati

Cilj je provedenoga istraživanja bio utvrditi mogućnost eferbeeriziranog prikaza zapisa WebPAC-a skupnih kataloga odnosno pozicioniranje u središte knjižnično-informacijskog sustava jedinstvenoga stvarnog naslova kao sredstva okupljanja podataka o djelu bilo anonimnom bilo onom koje potpada pod autorsku odrednicu. Za uzorak su uzeti hrvatski i slovenski skupni katalogi kako bi se usporednom analizom ukazalo na postojeću praksu i mogućnosti daljnjeg razvoja WebPAC-a. Istraživanje je provedeno u skupnom katalogu hrvatskih knjižnica CROLIST na dan 19. rujna 2010. i skupnom katalogu slovenskih knjižnica COBISS.SI na dan 17. studenoga iste godine.

Istraživanjem se prvo ispitao udio zapisa s osobnom²⁹ i stvarnom odrednicom u skupnom katalogu u odnosu na ostale vrste odrednica. U odnosu na broj zapisa s [1] osobnom odrednicom, želio se utvrditi udio zapisa za djela [2] jednog individualnog autora i [3] jednog do tri individualna autora kako bi se vidjela rasprostranjenost moguće odrednice autor/naslov u odnosu na prijevode autorskih djela. Od ukupnog broja zapisa s osobnom odrednicom utvrđen je [4] broj zapisa koji su prijevodi ili sadrže prijevode.³⁰ Kako bi se ustanovilo koriste li se u takvim bibliografskim uvjetima polja 500 i/ili 300 Opća napomena, ispitao se udio zapisa s osobnom odrednicom koji ima [5] polje 500 Jedinstveni stvarni naslov koji je značajan za okupljanje, [6] polje 300 s početkom teksta napomene: *Prijevod djela* ili *Izv. stv. nasl.*, a koji udio zapisa [7] nema ni polja 300 ni 500 u istom zapisu.³¹

Isti je postupak proveden u odnosu na anonimna djela, odnosno ona koja se prema Pravilniku takvima smatraju. Nakon što se ispitao udio zapisa [8] anonimnih djela u skupnom katalogu, tj. zapisa koji nemaju osobnu ili korporativnu odrednicu kao primarnu ili alternativnu odgovornost, ispitao se broj zapisa [9] anonimnih djela koja su prijevodi ili sadrže prijevode. Od ovoga posljednjeg skupa, ispitan je broj zapisa koji imaju [10] polje 500, [11] polje

---

²⁹ Nazive korporativnih tijela, tj. korporativne odrednice kao i formalne odrednice isključene su iz istraživanja jer autorice smatraju da bi se pitanje tih vrsta odrednica autor/naslov trebalo istražiti zasebno na teorijskoj razini i u Pravilniku, posebno s aspekta vrste građe i potreba korisnika. Ispitana su samo polja 700 i 701, primarna i alternativna odgovornost.

³⁰ Analiza zastupljenosti prijevoda djela jednog autora u odnosu na prijevod djela dva do tri autora smatrala se suviše analitičkom za ovaj rad te nije izvršena.

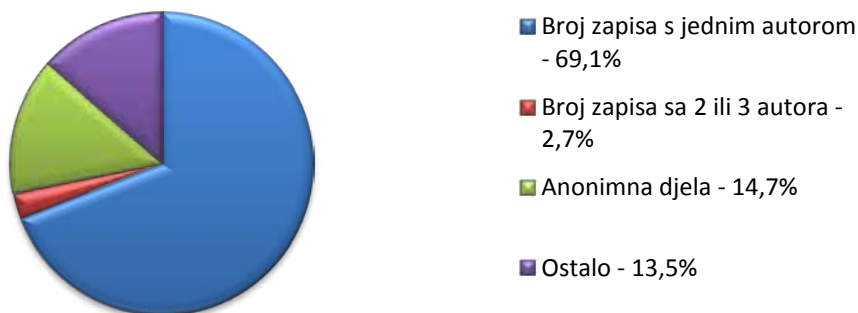
³¹ U skupnom katalogu hrvatskih knjižnica dodatno je ispitano koliko zapisa s autorskom odrednicom sadrži polje 451 kako bi se utvrdila potreba za okupljanjem preradbi djela, međutim kako taj podatak nije dobiven iz slovenskog skupnog kataloga, a ustanovljeno je da bi se taj kompleks problema trebao odvojeno rješavati, ovdje se istraživanje ne navodi. Broj takvih zapisa je 74!

300 s početkom teksta napomene: *Prijevod djela* ili *Izv. stv. nasl.*, te broj zapisa koji [12] nemaju ni 300 ni 500 u istom zapisu.

Rezultati istraživanja u hrvatskom skupnom katalogu

Od 678.071 zapisa, koliko se u trenutku istraživanja nalazilo u bibliografskoj bazi Skupnog kataloga hrvatskih knjižnica CROLIST, 71,8 posto (486.755) je zapisa s osobnom odrednicom [1], od čega je 69,1 posto (468.825) zapisa za publikacije jednog autora [2] i 2,7 (17.930) zapisa za publikacije s dva ili tri autora [3]. Udio zapisa u skupnom katalogu za anonimna djela je 14,7 posto (99.738) [8], dok je 13,5 posto (91.578) zapisa s drugim vrstama odrednica (Grafički prikaz 1).

Zapisi za prijevode s osobnom odrednicom u Skupnom katalogu hrvatskih knjižnica

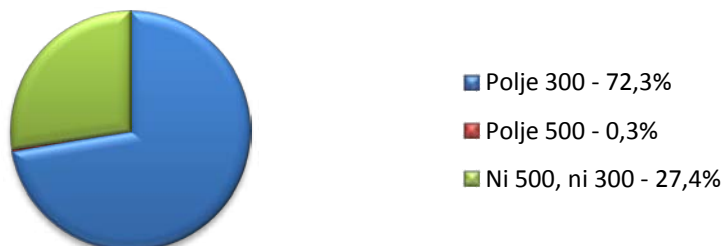

Grafički prikaz 1. Broj zapisa u Skupnom katalogu hrvatskih knjižnica

Od ukupnog broja zapisa s osobnom odrednicom (486.755 odnosno 71,8 posto od ukupnog broja zapisa u katalogu), 10,8 posto (73.513) je zapisa za prijevode [4]. Od tog broja zapisa samo 0,3 posto (228) zapisa ima polje 500 Jedinstveni stvarni naslov [5], 72,3 posto (53.168) zapisa ima polje 300 s napomenom o prijevodu djela ili izvornom stvarnom naslovu [6], dok u 27,4 posto (20.117) zapisa nema ni polja 500 ni polja 300 [7] (Grafički prikaz 2).³²

³² Od navedenoga ukupnog broja zapisa s osobnom odrednicom polje 451 koje označava preradbu djela ima 0,01 posto (74) zapisa.

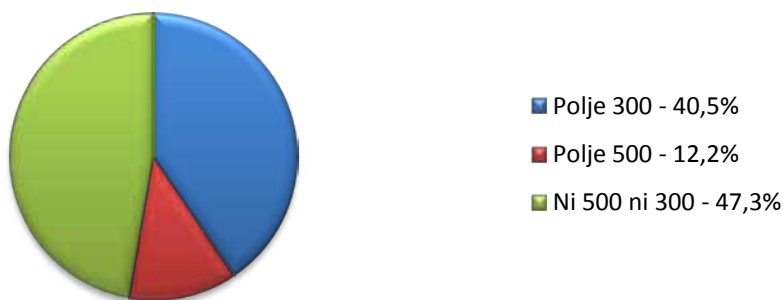
Zapisi za prijevode s osobnom odrednicom u Skupnom katalogu hrvatskih knjižnica

Grafički prikaz 2. Broj zapisa za prijevode s osobnom odrednicom u odnosu na polja 500 i 300

Od 14,7 posto (99.738) zapisa za anonimna djela [8] u skupnom katalogu u trenutku istraživanja, njih 6,7 posto (6.669) su prijevodi ili sadrže prijevode [9]. Od ukupnog broja zapisa za anonimna djela koja su prijevodi, njih tek 12,2 posto (816) ima polje 500 [10], dakle jedinstveni stvarni naslov u zadatku okupljanja, 40,5 posto (2.701) zapisa ima polje 300 [11] s napomenom o prijevodu djela ili izvornom stvarnom naslovu, a 47,3 posto (3.152) ih je bez polja 500 i 300 [12] (Grafički prikaz 3).³³

Anonimna djela koja su prijevodi u Skupnom katalogu hrvatskih knjižnica

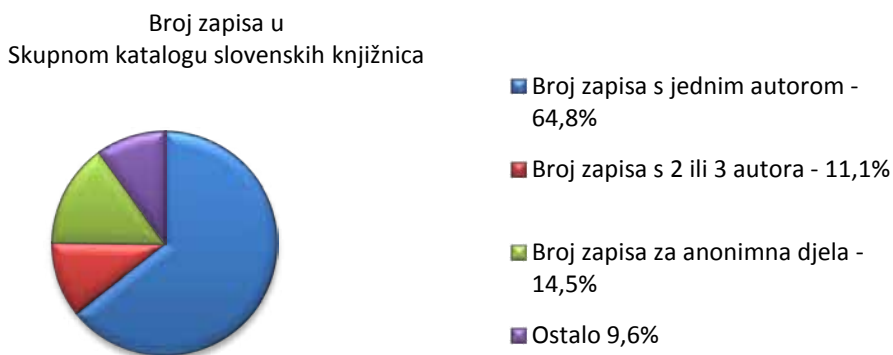

Grafički prikaz 3. Broj zapisa za anonimna djela koja su prijevodi u odnosu na polja 500 i 300

³³ Od zapisa za prijevode anonimnih djela 0,7 posto (48) ima polje 451 koje upućuje na preradbu anonimnog djela.

Rezultati istraživanja u slovenskom skupnom katalogu

U trenutku istraživanja na dan 17. studenoga 2010., bibliografska baza Skupnog kataloga slovenskih knjižnica COBISS sadržavala je 3.766.370 zapisa. Od toga je udio zapisa s osobnom odrednicom 75,9 posto (2.857.342) [1], od čega je 64,8 posto (2.440.101) s jednim autorom [2], a 11,1 posto (417.241) s dva ili tri autora [3]. Udio zapisa za anonimna djela u skupnom katalogu je 14,5 posto (547.933) [8], a zapisa s drugim vrstama odrednica 9,6 posto (361.095) (Grafički prikaz 4).

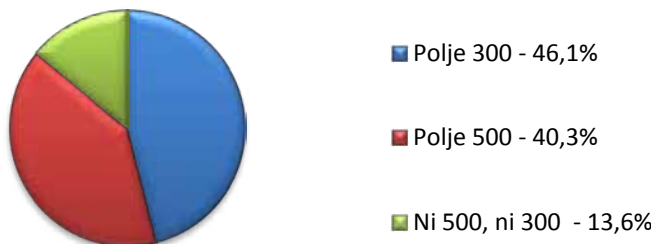

Grafički prikaz 4. Broj zapisa u Skupnom katalogu slovenskih knjižnica

Od ukupnog broja zapisa s osobnom odrednicom (2.857.342, odnosno 75,9 posto) u skupnom katalogu, 6,7 posto (190.820) je zapisa za prijevode [4]. Od toga broja zapisa, 40,3 posto (76.863) zapisa ima polje 500 Jedinstveni stvarni naslov [5], 46,1 posto (87.886) polje 300 s napomenom o prijevodu djela ili izvornom stvarnom naslovu [6], a broj zapisa u kojem nema ni polja 500 ni polja 300 u istom zapisu je 13,6 posto (26.071) [7] (Grafički prikaz 5).

Od 547.933 (14,5 posto) zapisa za anonimna djela [8] u skupnom katalogu slovenskih knjižnica u trenutku istraživanja, njih 9,6 posto (52.488) su prijevodi ili sadrže prijevod [9]. Od tih zapisa za anonimna djela koja su prijevodi, 27,6 posto (14.486) ima polje 500 [10], 17,4 posto (9.133) zapisa ima polje 300 [11], dok ih je 55 posto (28.869) bez polja 500 i 300 (Grafički prikaz 6).

Zapisi za prijevode s autorskom odrednicom u Skupnom katalogu slovenskih knjižnica

Grafički prikaz 5. Broj zapisa za prijevode s osobnom odrednicom u odnosu na polja 500 i 300

Anonimna djela koja su prijevodi u Skupnom katalogu slovenskih knjižnica

Grafički prikaz 6. Broj zapisa za anonimna djela koja su prijevodi u odnosu na polja 500 i 300

Usporedna analiza hrvatskoga i slovenskoga skupnog kataloga

U slovenskom skupnom katalogu COBISS.SI sudjeluje oko 400 knjižnica. Broj zapisa je 3.766.370, što je značajno više od broja zapisa u hrvatskom skupnom katalogu CROLIST, 678.071 zapisa i 104 knjižnice. Osim značajne razlike u broju zapisa i knjižnica koje sudjeluju u skupnim katalogzima, ustanovili smo sljedeće.

Iz grafičkih prikaza 1 i 4 očito je da je broj zapisa s jednim individualnim autorom u CROLIST-u i u COBISS-u vrlo sličan: 69,1 posto naprama 64,8 posto. Ista je takva sličnost u broju zapisa za anonimna djela 14,7 posto naprama 14,5 posto. Međutim, velika je razlika u broju zapisa s dva ili tri autora: u COBISS-u je njihov udio značajno veći nego u CROLIST-u – 11,1 posto naprama 2,7 posto.

Udio zapisa za prijevode s osobnim odrednicama gotovo je dvostruko veći u CROLIST-u, naime 10,8 posto, dok je u COBISS-u 6,7 posto. Iz grafičkih prikaza 2 i 5 je očito da je polje 300 u CROLIST-u prisutno sa 72,3 posto, dok je u COBISS-u sa 46,1 posto. Polje 500 je u CROLIST-u prisutno samo u 0,3 posto, dok je u COBISS-u čak sa 40,3 posto. Zapisi koji nemaju ni polja 500 niti 300 predstavljaju u CROLIST-u 27,4 posto, dok je u COBISS-u udio dvostruko manji, naime 13,6 posto.

Broj zapisa za anonimna djela je izrazito sličan u CROLIST-u i COBISS-u: 14,7 posto naprama 14,5 posto, kao i broj prijevoda anonimnih djela: u CROLIST-u 6,7 posto, a u COBISS-u 9,6 posto. Iz grafičkih prikaza 3 i 6 vidi se da je polje 300 u CROLIST-u prisutno češće nego u COBISS-u: 40,5 posto naprama 17,4 posto, dok je polje 500 češće prisutno u COBISS-u s 27,6 posto naprama 12,2 posto u CROLIST-u. Udio zapisa u kojima nisu unesena ni polja 500 ni 300 je izrazito visok, u COBISS-u čak 55 posto, a u CROLIST-u 47,3 posto.

Na Tablici 1 prikazani su skupni rezultati istraživanja u hrvatskom i slovenskom skupnom katalogu u odnosu na zastupljenost vrsta odrednica, te korištenje polja 500 i 300 u zapisima za prijevode anonimnih i autorskih djela.

Tablica 1: Skupni rezultati istraživanja u hrvatskom i slovenskom skupnom katalogu

Br. grafičkog prikaza	Vrsta analize	Hrvatski skupni katalog	Slovenski skupni katalog
1 + 4	[1] osobna odrednica	[2] 69,1%	[2] 64,8%
		[3] 2,7%	[3] 11,1%
	[8] stvarna odrednica	14,7%	14,5%
	Ostalo	13,5%	9,6%
	[4] prijevod djela s osobnom odrednicom	10,8%	6,7%
2 + 5	[5] sadrži polje 500	0,3%	40,3%
	[6] sadrži polje 300	72,3%	46,1%
	[7] bez polja 500 i 300	27,4%	13,6%
	[9] prijevod anonimnog djela sa stvarnom odrednicom	6,7%	9,6%
3 + 6	[10] sadrži polje 500	12,2%	27,6%
	[11] sadrži polje 300	40,5%	17,4%
	[12] bez polja 500 i 300	47,3%	55%

Zastupljenost polja 500 za jedinstveni stvarni naslov značajno je veća u slovenskom skupnom katalogu od one u hrvatskome i u zapisima za prijevode djela s osobnom odrednicom (40,3 posto naprama 0,3 posto) i u zapisima anonimnih djela koji su prijevodi (27,6 posto naprama 12,2 posto). Međutim, u odnosu na vrste odrednica, praksa je suprotna: hrvatska praksa koristi više polje 500 u zapisima anonimnih djela (12,2 posto), nego za autorska djela (0,3 posto) za razliku od slovenske – 27,6 posto odnosno 40,3 posto. Zaključno, upotreba polja 500 za autorska djela praktički je zanemariva u hrvatskoj praksi, dok je u slovenskoj praksi u usporedbi relativno značajna premda ne prelazi pedeset posto broja zapisa. Začujuće malen postotak korištenja polja 500 za prijevode anonimnih djela budući da Pravilnik jasno propisuje izradu opće uputnice u takvim slučajevima, premda i ovdje slovenska praksa dvostruko nadmašuje hrvatsku.

Upoteba polja 300 u zapisima za prijevode ukazuje na značajniji odmak od upotebe polja 500, jer je za pretpostaviti da se za svaki prijevod izradi napomena o izvornom odnosno jedinstvenom stvarnom naslovu. Premda rezultati istraživanja ne ukazuju na izrazito visoki postotak korištenja toga polja, dopuštamo da razlog tomu može djelomično biti u strojnoj analizi zapisa gdje se trebalo pronaći tekst u napomeni: *Prijevod djela* ili *Izv. stv. nasl.*, a nije mogao biti pronađen zbog tipografskih pogrešaka ili na drugi način nestandardno unešene napomene. Analiza pokazuje veću upotrebu toga polja u hrvatskoj praksi od one u slovenskoj, pri čemu se polje 300 više koristi u zapisima za prijevode autorskih djela nego u onima za prijevode anonimnih: 72,3 posto naprama 46,1 posto za prijevode autorskih djela u odnosu na 40,5 posto naprama 17,4 posto za prijevode anonimnih djela. Istu raspodjelu u odnosu na autorska i anonimna djela pokazuje i završna analiza zapisa u kojima nema ni polja 500 ni polja 300: hrvatska praksa 27,4 posto i slovenska 13,6 posto za prijevode autorskih djela naprama 47,3 posto i 55 posto za prijevode anonimnih djela.

Ova zadnja analiza pokazuje da praktički pedeset posto zapisa u oba skupna kataloga ne sadrže informaciju potrebnu za učinkovito pretraživanje kao i mogući eferbeerizirani prikaz u WebPAC-u! Zaključno, nedovoljna upotreba jedinstvenih stvarnih naslova u slučaju hrvatske kataložne prakse, te neiskoristivost postojećih podataka o jedinstvenim stvarnim naslovima kao dijela baze podataka preglednih zapisa u slovenskom skupnom katalogu, onemogućuju zadatak okupljanja, tj. pronalaženja na jednom mjestu svih zapisa za određeno djelo. Stoga je svakako potrebno poboljšati kvalitetu zapisa, posebno onih za

prijevode u kojima treba smanjiti udio zapisa koji nemaju polja 500 i 300, jer bez toga nema pouzdane, vjerodostojne informacije i funkcionalnoga kataloga.

Zaključak

U radu je ispitana praksa upotrebe jedinstvenoga stvarnog naslova za prijevode anonimnih djela i onih koja se popisuju pod autorske odrednice u hrvatskoj i slovenskoj kataložnoj praksi. Pri tome su istražena samo djela individualnog autora, a ne i korporativnog ili djela s formalnom odrednicom. Svrha je rada bila ukazati na važnost jedinstvenoga stvarnog naslova kao sredstva okupljanja bibliografskih podataka ne samo u tradicionalnim katalogima na listićima, nego i u strojnočitljivima, te temeljem rezultata analize prakse ukazati na mogućnost prelaza tih naraštaja kataloga na nov naraštaj – eferbeerizirane WebPAC-e.

Analiza tradicionalnih načela katalogiziranja kako su iskazana u *Pariškim načelima* iz 1961., te njihova primjena u kataložnom pravilniku *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga* Eve Verona, zajedničkom hrvatskom i slovenskom pravilniku, ukazuje na teorijski osnovano i logički provedeno načelo u odnosu na jedinstvene stvarne naslove za prijevode anonimnih i autorskih djela. Format UNIMARC za bibliografske i pregledne zapise također slijede ta načela, premda donose određena rješenja u odnosu na funkcioniranje baze podataka s preglednim zapisima u obavljanju zadatka okupljanja na jednom mjestu jedinstvenih i neusvojenih oblika imena i naslova, čime, slijedno tomu, pregledni zapisi preuzimaju ulogu općih uputnica čiji je zadatak u katalogu na listićima bio okupljanje prijevoda djela pomoću jedinstvenih stvarnih naslova.

Ustanovljeno je također da postoji problem u dosljednom provođenju bilježenja odrednice autor/naslov u formatima UNIMARC za bibliografske i pregledne zapise. Djelomično je tome udovoljeno u novom, trećem izdanju formata UNIMARC za pregledne zapise objavljenom 2009. koji propisuje dodatni skup kodova u potpolju \$5 Nadzor nad odnosima slijedom odnosa definiranih u konceptualnom modelu FRAD – uvjeti za funkcionalnost autoriziranih podataka.³⁴ Time je omogućeno iskazivanje ne samo odnosa između djela (blok 5--), nego i vrijednosti tih odnosa između sličnih djela, kao npr.,

---

³⁴ Vidjeti: Willer, Mirna. Foreword to the third edition. // UNIMARC manual : authorities format. Nav. dj. Str. 8.

vrijednost vrste odnosa cjelina/dio.³⁵ Nadalje, potreba za iskazivanjem odrednice autor/naslov, ali ne samo za djela, nego i za izraze, ali i uopće, daljnja analiza entiteta i odnosa konceptualnih modela FRBR i FRAD za primjenu u praksi potakla je raspravu u okviru Stalnog odbora za UNIMARC, te je za očekivati nova rješenja na ovome području.³⁶

U radu se nije raspravljala potreba normiranja naslova kao dodatne polumage pri njihovoj identifikaciji, ali i pomoći pri okupljanju. Pod time se misli na naslove djela odnosno izraza³⁷ bez obzira radi li se o jednom izdanju djela ili o djelima koja se objavljuju u više izdanja, prijevoda, preradbi, na više medija itd., te bez obzira jesu li autorska ili anonimna. Format UNIMARC za pregledne zapise u trećem izdanju donosi nova polja za standardne brojeve, odnosno jedinstvene identifikatore kao što su ISTC : International Standard Text Code, ISWC : International Standard Musical Work Code, te ISAN : International Standard Audiovisual Number i ISRC : International Standard Recording Code. Za očekivati je da će Stalni odbor za UNIMARC i dalje proširivati popis ovih identifikatora, kad ih ISO usvoji.

U odnosu na praksu, analiza je pokazala da gotovo pedeset posto zapisa u oba skupna kataloga ne udovoljavaju pravilima propisanim Pravilnikom, te dodatno, da hrvatska praksa značajno zaostaje za slovenskom u upotrebi polja 500 Jedinstveni stvarni naslov koji je neophodan za okupljanje zapisa u katalogu, kako nalažu dva od tri glavna zadatka kataloga, te njegovu moguću eferbeerizaciju. U odnosu na bilježenje jedinstvenih stvarnih naslova u

---

³⁵ Vidjeti: UNIMARC manual : authorities format. Nav. dj., \$5 Relationship control, Specific relationship code for work.

³⁶ Preliminarni prijedlozi francuskih predstavnika u Stalnom odboru za UNIMARC prihvaćeni su tijekom ad hoc sastanka Odbora u sklopu IFLA-ine konferencije u Gothenburgu, 2010., a o njihovoj konačnoj verziji i usvajanju raspravljat će se na redovnom sastanku u ožuku 2011. Vidjeti bilješku sastanka: Wietz, Jay. Informal Meeting of the Permanent UNIMARC Committee, 13-14 August, 2010, IFLA Congress, Gothenburg, Sweden. // International cataloguing and bibliographic control 39, 4(2010), 82.

³⁷ Potrebno je razlikovati identifikatore djela i izraza kako su ti entiteti definirani konceptualnim modelom FRBR. Vidjeti vrste identifikatora u odnosu na entitete modela FRBR u: Pisanski, Jan; Maja Žumer; Trond Aalberg. Identifiers : bridging language barriers. // World Library and Information Congress : 76th IFLA General Conference and Assembly. Meeting 93. Cataloguing, 10-15 August 2010, Gothenburg, Sweden [citirano: 2011-01-17]. Dostupno na: <http://www.ifla.org/files/hq/papers/ifla76/93-pisanski-en.pdf>; Vitiello, Giuseppe. Identifiers and identification systems : an informal look at policies and roles from a library perspective. // D-Lib magazine 1, 10(January 2004) [citirano: 2011-01-17]. Dostupno na: <http://www.dlib.org/dlib/january04/vitiello/01vitiello.html>

bazi podataka preglednih zapisa, pokazalo se da se u hrvatskoj praksi ta vrsta zapisa bilježi, ali je u funkciji autoriziranja jedinstvenoga stvarnog naslova u bibliografskoj bazi, a ne i u svrhu pretraživanja kao što je slučaj s autorskim odrednicama. Međutim, jedinstveni stvarni naslovi u bazi preglednih kataložnih jedinica obavljaju zadatak okupljanja, ali tek u drugom koraku nakon što je zapis pronađen po nekom od parametara pretraživanja.³⁸ Slovenski katalog u preglednoj bazi ne sadrži zapise za jedinstvene stvarne naslove, međutim relativno velik postotak upotrebe polja 500 te polja napomena 300 s podacima o jedinstvenom stvarnom naslovu, omogućuje stvaranje zapisa preglednih kataložnih jedinica za te vrste odrednica i, slijedno tomu, udovoljavanje zadatku okupljanja.

ZAHVALE: Zahvaljujemo kolegama iz tvrtke UNIBIS, d.o.o. iz Zagreba i Instituta informacijskih znanosti (IZUM) iz Maribora na ljubaznoj suradnji i susretljivosti pri analizi i davanju podataka.

LITERATURA

Načela prihvaćena na Međunarodnoj konferenciji o načelima katalogizacije, Pariz, listopad 1961. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 7, 3/4(1961), 171-176.

Pisanski, Jan; Maja Žumer; Trond Aalberg. Identifiers : bridging language barriers. // World Library and Information Congress : 76th IFLA General Conference and Assembly. Meeting 93. Cataloguing, 10-15 August 2010, Gothenburg, Sweden [citirano: 2011-01-17]. Dostupno na: <http://www.ifla.org/files/hq/papers/ifla76/93-pisanski-en.pdf>

Rajter, Željko. CROLIST WWW OPAC. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 1/2, 43(2000), 108-117.

Statement of Principles adopted at the International Conference on Cataloguing Principles, Paris, October, 1961. Annotated ed. with commentary and examples by Eva Verona assisted by Franz Georg Kaltwasser, P. R. Lewis, Roger Pierrot. London : IFLA Committee on Cataloguing, 1971.

Svenonius, Elaine. Intelektualne osnove organizacije informacija. Lokve : Benja, 2005.

---

³⁸ Vidjeti npr., pretraživanje po Biblia. Nakon odabira jednog od dobivenih rezultata po tom upitu, jedinstveni se stvarni naslov prikazuje u rubrici Ostali naslovi, te se odabirom na hipervezu prikazuju svi bibliografski zapisi okupljeni oko ovoga jedinstvenoga stvarnog naslova.

UNIMARC manual : authorities format / edited by Mirna Willer. 3rd ed. München : K. G. Saur, 2009.

Uvjeti za funkcionalnost autoriziranih podataka : konceptualni model / uredio Glenn E. Patton ; IFLA-ina Radna skupina za Uvjete za funkcionalnost i obrojčivanje autoriziranih zapisa (FRANAR), završni izvještaj prosinac 2008. ; odobrili stalni odbori IFLA-ine Sekcije za katalogizaciju i Sekcije za klasifikaciju i indeksiranje, ožujak 2009. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2010.

Uvjeti za funkcionalnost bibliografskih zapisa : završni izvještaj / IFLA-ina Studijska skupina za uvjete za funkcionalnost bibliografskih zapisa. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004.

Verona, E. Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga. Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1983-1986. Dio 1: Odrednice i redalice. 2. izmijenjeno izd. 1986.; Dio 2: Kataložni opis. 1983.

Vitiello, Giuseppe. Identifiers and identification systems : an informal look at policies and roles from a library perspective. // D-Lib magazine 1, 10(January 2004) [citirano: 2011-01-17]. Dostupno na: <http://www.dlib.org/dlib/january04/vitiello/01vitiello.html>

Wietz, Jay. Informal Meeting of the Permanent UNIMARC Committee, 13-14 August, 2010, IFLA Congress, Gothenburg, Sweden. // International cataloguing and bibliographic control 39, 4(2010), 82-83.

Willer, Mirna; Marijana Tomić. Kataložna pravila i praksa u zemljama jugoistočne Europe : istraživanje stanja u odnosu na suvremene trendove u području bibliografske kontrole. // Organizacija znanja 14, 4(2009), 148-158. Dostupno i na: http://splet02.izum.si/cobiss-oz/news.jsp?apl=/2009_4/ar08.jsp [citirano: 2011-01-17].